

RESEARCH ARTICLE

The Creation of Public Relations Materials to Promote Sustainable Tourism: A Case Study of Wanyai, Mukdahan

Suchittra Ritsakulchai

College of Politics and Governance
Mahasarakham University, Thailand

Abstract

Thailand's tourism industry is growing in importance, bringing economic, environmental, social, and cultural benefits. Wan Yai is a small district in Mukdahan province's northwestern corner. It is one of the primary locations designated as Special Economic Development Zones (SEZs). This study aimed to 1) analyze tourism management problems and 2) create a tourism brochure to promote the industry. This study followed a qualitative method. Data was gathered and a small focus group was held. The respondents were divided into two groups: Local leaders such as the district chief, community developers, and the village headman and public groups such as accommodation entrepreneurs, restaurants, community enterprises, and residents. The findings revealed that Wanyai district is a tiny district, with several tourist attractions, including eco-tourism attraction (Kang Ka-Bao), religious tourism (Wat Song Kon), and historical attraction (Nouhak Phousavanh's memorial place), etc. Nevertheless, the area still faces significant problems with sustainable tourism because it is located in the center of Mueang Mukdahan district and That Phanom district, Nakhon Phanom province, both of which are well-known tourist destinations. Meanwhile, tourists are unfamiliar with this district, and there are only a few visitors. As a result of these issues, the focus of this study was creating public relations materials such as tourist routes and brochures to promote sustainable tourism in these locations.

Keywords

Public Relation Materials, sustainable Tourism, Wanyai, Mukdahan

CORRESPONDING AUTHOR

Suchittra Ritsakulchai, College of Politics and Governance, Mahasarakham University Kantarawichai District, Mahasarakham, 44150, Thailand. Email: suchittra.r@msu.ac.th
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอำเภอ ห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

สุจิตตรา ฤทธิสกุลชัย

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย มีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอห้วยใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดมุกดาหาร และเป็นหนึ่งในพื้นที่หลักที่รัฐบาลประกาศเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัญหาของการดำเนินการท่องเที่ยวในพื้นที่ และ 2) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ สำหรับการศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำในพื้นที่ เช่น นายอำเภอ นักพัฒนาชุมชนและกำนัน และกลุ่มประชาชน เช่น ผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร วิสาหกิจชุมชน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าอำเภอห้วยใหญ่เป็นอำเภอขนาดเล็ก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ แก่งกะเบา แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ได้แก่ วัดสองคอน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติห้วยใหญ่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ดังกล่าวยังพบปัญหาที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื่องจากอำเภอห้วยใหญ่เสมือนเป็นเมืองทางผ่านไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในอำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ทำให้เมืองนี้ไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และมีปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนน้อยมาก จากปัญหาดังกล่าวจึงนำมาสู่การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวและแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ดังกล่าว

คำสำคัญ

สื่อประชาสัมพันธ์, ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, ห้วยใหญ่, มุกดาหาร

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย มีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจของประเทศ ในพ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมด้านการท่องเที่ยว มูลค่ารวม 2,727,740.14 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.65 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ(กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการจ้างงาน จำนวน 4,318,297 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.53 ของการจ้างงานทั้งหมดของประเทศ(อ้างแล้ว, 2560) โดยองค์ประกอบหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมด้านการท่องเที่ยวมี

ค่าตอบแทนแรงงาน (Wages and salary) อยู่จำนวนหนึ่งมูลค่า 492,949 ล้านบาท (สำนักงานงบประมาณของรัฐบาล, 2564, หน้า ข) ซึ่งค่าตอบแทนแรงงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของค่าจ้างที่จ่ายให้กับแรงงานที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากจะเป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยแล้ว ยังเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการสร้างและกระจายรายได้ไปสู่ระดับท้องถิ่นและชุมชนอีกด้วย (อ้างแล้ว, 2564)

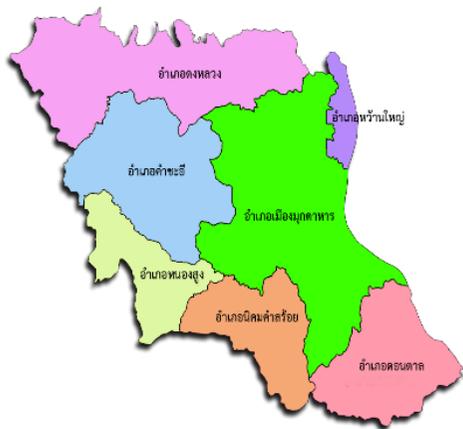
ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยการกำหนดให้เป็น 1 ใน 14 แผนงานสำคัญ (Flagship) ภายใต้แผนงานบูรณาการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อกระจายการท่องเที่ยวในมิติพื้นที่และรายได้สู่ชุมชน โดยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันประเด็นการท่องเที่ยว ถือเป็นทิศทางและแผนหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า เพื่อรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ตั้งคูดนักรท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง โดยใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์ความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับ “แนวโน้มของตลาดยุคใหม่” รวมทั้งนำ “เทคโนโลยีและนวัตกรรม” มาใช้ในการส่งเสริมการตลาดเพื่อดูแลความปลอดภัย และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและเมืองอย่างทั่วถึงและยั่งยืน โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันเกี่ยวกับประเด็นท่องเที่ยวได้กำหนดกรอบเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศในระยะยาว แบ่งเป็น 6 แผนย่อย ประกอบด้วย 1) ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม 2) ท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ 3) ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย 4) ท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ 5) ท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค และ 6) การพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยว (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวและสังคมแห่งชาติ, 2565, หน้า 1-2)

นอกจากนี้ รัฐบาลมีความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน ประกอบด้วย จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด สงขลา เชียงราย นongคาย และสตูล โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน (ASEAN Connectivity) ผ่านมาตรการสำคัญ คือ การส่งเสริมการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละ Cluster และแหล่งท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้าน มีแนวทางพัฒนา ได้แก่ ส่งเสริมการค้าการลงทุน การบริการ และระบบโลจิสติกส์ให้ได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดน และกลุ่มประเทศกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม (Cambodia, Lao PDR, Myanmar, Vietnam: CLMV) และกลุ่มประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย (Indonesia, Malaysia and Thailand Growth Triangle : IMT-GT) อีกทั้งการส่งเสริมสินค้าและบริการชุมชน (One Tambol and One Product: OTOP) ให้โดดเด่นและมีคุณค่า (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558, หน้า 25) ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนจะส่งผลดีต่อพื้นที่ ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลพยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดนบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งแม่น้ำโขง เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาค เสมือนเป็นประตูอินโดจีน (Indochina Gateway) เชื่อมโยงกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

จังหวัดมุกดาหารเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

ระยะทาง 72 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 642 กิโลเมตร(สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2565) ประกอบไปด้วย 7 อำเภอ ประชากรรวม 339,000 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร, 2560) มีทำเลที่ตั้งอยู่ปลายทางด้านตะวันออกสูงสุดของประเทศไทยตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เชื่อมโยงกับสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 เข้าสู่แขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นแขวงใหญ่ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองรองจากนครหลวงเวียงจันทน์ ที่มีประชากรมากกว่า 1 ล้านคน อีกทั้งเป็นศูนย์กลางทางการค้าของ สปป.ลาว (อั้งแล้ว, 2560)

อำเภอห้วยน้ำใหญ่ ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของจังหวัดมุกดาหาร ห่างจากศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร ประมาณ 33 กิโลเมตร (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2565) มีชายแดนติดแม่น้ำโขงด้านเมืองไซบุลี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นหนึ่งในพื้นที่หลักของจังหวัดมุกดาหาร ที่รัฐบาลประกาศเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบไปด้วย ตำบลห้วยน้ำใหญ่ ตำบลป่งขาม ตำบลบางทรายน้อย และตำบลชะโนด รวมทั้งหมด 38 หมู่บ้าน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 80.80 มีอาชีพทำนาเป็นหลัก รายได้เฉลี่ยต่อคน/ต่อปี 40,520 บาท โดยเฉลี่ยรายได้ต่ำสุดต่อคน/ต่อปี อยู่ตำบลชะโนด 36,936 บาท อัตราความเติบโตทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่พ.ศ. 2549-2551 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อปีอยู่ที่ร้อยละ 4.26 เท่านั้น (สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอห้วยน้ำใหญ่, 2563)

ภาพที่ 1. แผนที่จังหวัดมุกดาหาร

ที่มา: สำนักบริหารพื้นที่มุกดาหาร (2565)

จากความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอำเภอห้วยน้ำใหญ่ โดยเฉพาะการสร้างและกระจายรายได้ไปสู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน ตลอดจนการจับจ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถกระจายลงสู่พื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆ โดยตรง ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากเป็นอำเภอขนาดเล็ก หากแต่มีศักยภาพในพื้นที่ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว เช่น เมืองชายแดนที่ติดแม่น้ำโขง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย และเป็นเมืองกึ่งกลางเชื่อมโยงกับอำเภอต่าง ๆ เช่น อำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ตลอดจนพื้นที่นี้ยังอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอหัวหินใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร
- 2) เพื่อจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอหัวหินใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

แนวคิดและทฤษฎี

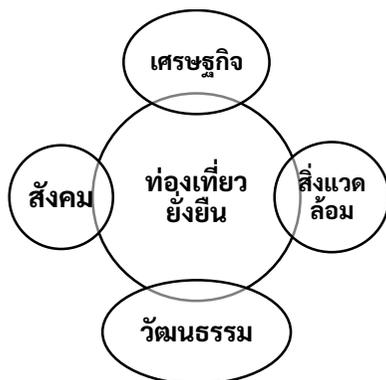
แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวความคิดของการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบัน นอกจากความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว นักท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งวัฒนธรรมที่แตกต่างที่เปลี่ยนแปลงในชุมชน ซึ่งอาจจะทำให้รูปแบบและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลง และทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขึ้นมา นั่นคือ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยว โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบ่งออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ* หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สามารถจัดความยากจนและความลำบาก เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และควรจะมีวิถีดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย 2) *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม* หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนให้ประชาชนไม่ใช่ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนา รูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีก เพื่อเป็นการประหยัดและการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ 3) *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม* หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป และ 4) *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม* หมายถึง การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรคุ้มค่าและชาญฉลาดที่สุด มีการบำรุงรักษาและใช้งานที่อยู่ในขอบเขต เพื่อให้คนรุ่นหลังมีโอกาสในการใช้ประโยชน์ต่อไป (สำเนียงประมาณของรัฐสภา, 2564, หน้า 6-7) (ภาพที่ 2)

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการจัดการและดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะที่เดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยียนอย่างสม่ำเสมอ แต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้น้อยที่สุด

ภาพที่ 2. หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ที่มา: สำนักงบประมาณของรัฐบาล (2564)

แนวคิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้เห็นว่า การท่องเที่ยวต้องมุ่งเน้นคุณค่า และความ เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และ สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง

Shirley, E (1992) อธิบายถึง หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง *อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี* หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ต้องมีวิธีการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เพียงพอ ประหยัดและมี ประสิทธิภาพอย่างที่สุด อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์เดิมไว้ให้มากที่สุดและเกิดผลกระทบ น้อยที่สุด โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีใหม่ๆ ประการที่สอง *ลดการบริโภคและการใช้ ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดการก่อของเสีย* ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมี การวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพหรืออาจจะหาทรัพยากรที่มีความ เหมือนกันมาใช้ทดแทนกันได้ เพื่อเป็นการลดการใช้ทรัพยากรที่อาจจะหมดสิ้นไป ประการที่สาม *รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม* ผู้รับผิดชอบการพัฒนาต้องมีการ วางแผนที่สามารถขยายฐานการท่องเที่ยว โดยรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมไว้ โดยการเพิ่มกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ปั่นจักรยานชมทัศนียภาพ และการล่องแม่น้ำ เป็นต้น ประการที่สี่ *ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว* ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้อง ประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาควบคู่ไปด้วย เพื่อให้การพัฒนาใน สถานที่ท่องเที่ยวมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ประการที่ห้า *ต้องใช้การท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจของท้องถิ่น* ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น อีกทั้งสรรหาทรัพยากรที่โดดเด่นของท้องถิ่นที่ สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ได้ เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น การหาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมใหม่ๆในแต่ละตำบลตามนโยบาย “ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์” ประการที่หก *มีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันในท้องถิ่น* ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรทำงานร่วมกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วม ทำงานในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น ร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ หรือเป็นหน่วยงานร่วม

ส่งเสริมการท่องเที่ยว ประการที่เจ็ด *หมั่นประชุมหรือปรึกษาร่วมกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน* ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานงานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ตลอดจนหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ประการที่แปด *พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้* โดยจัดให้มีการอบรม การส่งบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบผลสำเร็จ จะทำให้บุคลากรมีความรู้หรือแนวทางในการปฏิบัติมากขึ้น นับว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร อีกทั้งยังเป็นการยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว ประการที่เก้า *จัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม* ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานที่นั้น ๆ ให้พร้อมและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เพื่อความสะดวกในการศึกษาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนหรืออาจจะทำให้อยู่ในรูปของสื่ออื่น ๆ เช่น แผ่นพับ คู่มือท่องเที่ยว หรือวีดีโอแนะนำ เป็นต้น และประการสุดท้าย *ประเมิน ตรวจสอบ และวิจัย* ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นด้วยไปประเมินผล รวมทั้งการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบผลของการบริการและนำมาปรับปรุง แก้ไขการจัดการ และการบริการให้มีประสิทธิภาพจากหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานสำคัญในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องถูกนำมาใช้อย่างชาญฉลาด ต้องทำการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้บรรลุหลักของการท่องเที่ยวทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว

แนวคิดชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ในฐานะผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีภารกิจในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งมีความมุ่งมั่นที่จะขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 (CBT Thailand) เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการความเชี่ยวชาญในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายเป็นต้นตอ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว จะช่วยให้พื้นที่เป้าหมายได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีผลลัพธ์การพัฒนาเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565, หน้า 2)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยชุมชนเป็นฐานหรือศูนย์กลาง (Community Based Sustainable Tourism) ที่จัดการโดยชุมชนท้องถิ่นมีประเด็นสำคัญ ดังนี้ *การจัดการโดยชุมชน* โดยคนในชุมชนมีจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว *ตั้งอยู่บนฐานความเข้มแข็งของชุมชน* มีการผลิตที่พึ่งตนเอง มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและมีของดีที่ชุมชนสามารถเผยแพร่ได้ *สร้างความรับรู้และความประทับใจได้* *ส่งเสริมความภาคภูมิใจ*ในตนเองและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

และ *ยกระดับคุณภาพชีวิตให้ประชาชนมีมาตรฐานชีวิตประจำวันดีขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้น* (พจนานวนศรี, 2540, หน้า 123)

หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว มีหลักการสำคัญ คือ *ต้องมีเงื่อนไขในการเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นได้กระทำ* ซึ่งควรให้ท้องถิ่นมีอำนาจปกครองตนเอง รวมทั้งผลักดันให้มีการนำเสนอข่าวท้องถิ่นให้คนทั่วไปรู้จักและเข้าใจท้องถิ่นของตนเองมากที่สุด *ชุมชนต้องมีแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้ยั่งยืน* โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายรากฐานชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อสืบต่อให้คนรุ่นหลัง รวมทั้งพยายามรักษาสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตที่ดีและรายได้จากการท่องเที่ยว โดยมีแนวปฏิบัติให้แก่ชุมชนท้องถิ่น คือ *ไม่ให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเกินขีดจำกัด โดยมุ่งหวังแต่รายได้จากการท่องเที่ยวจนกลายเป็นการทำลายรากฐานของท้องถิ่นทั้งด้านชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องช่วยกันรักษาและพัฒนาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนไว้* เช่น เทศกาล ประเพณี วิถีชีวิต สถานที่สำคัญของชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมเยียน ตลอดจนคนในชุมชนต้องมีความรู้เรื่องการจัดการ การทำการตลาด และการประชาสัมพันธ์ เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เป็นต้น (รัชฎา ศกแสงสันต์, 2543, หน้า 25)

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีส่วนช่วยให้แผนพัฒนาต่าง ๆ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่นอย่างแท้จริง และทำให้ท้องถิ่นได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างยาวนาน นอกจากนี้แนวทางในการพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม กล่าวคือ การที่ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนในทุกระดับขั้นตอน

นโยบายการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรอง

คำแถลงประกอบงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลได้กำหนดให้ “การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว” เป็น 1 ใน 11 เรื่อง ภายใต้งบประมาณรายจ่ายบูรณาการ ในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว งบประมาณทั้งสิ้น 4,653.8 ล้านบาท เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีเป้าหมายเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวและมีอัตราการขยายตัวของการลงทุนในอุตสาหกรรมและบริการภาคการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศควบคู่กับไปกับการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเมืองหลักและเมืองรองให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเชื่อมโยงต่อเนื่องไปยังภูมิภาค พัฒนาการความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวพัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในทุกกระดับ ลดความเหลื่อมล้ำโดยกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (รัฐบาลไทย, 2564)

ดังนั้น สิ่งที่สำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง คือ การเพิ่มเรื่องของการชูอัตลักษณ์เมืองรอง ในการสร้างสรรค์สินค้า สร้างประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของ

กลุ่มเป้าหมายทั้งในตลาดต่างประเทศและในประเทศ ดังนั้น ความสำคัญเรื่องการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว การทำงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด โดยการส่งเสริมเมืองรองและชุมชนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ **รูปแบบที่ 1** การสร้างสรรค์เส้นทางท่องเที่ยวที่กระจายการเดินทางจากเมืองหลักเข้าสู่เมืองรองและชุมชน ภายใต้แนวคิด A B C กล่าวคือ A = Additional คือ เส้นทางเมืองหลักเชื่อมเมืองรอง: เชียงใหม่-ลำพูน-ลำปาง, ขอนแก่น-มหาสารคาม และหาดใหญ่-พัทลุง B = Brand New คือ เมืองรองศักยภาพ: แม่ฮ่องสอน, เพชรบูรณ์, อุทัยธานี, เลย, อุบลราชธานี, บุรีรัมย์, สกลนคร, จันทบุรี, ตราด, ราชบุรี, สมุทรสงคราม, สตูล และนครศรีธรรมราช C = Combined คือ เส้นทางเมืองรองเชื่อมเมืองรอง: สุโขทัย-กำแพงเพชร, น่าน-แพร่, อุตรธานี-หนองคาย, นครพนม-มุกดาหาร, สิงห์บุรี-อ่างทอง, นราธิวาส-ยะลา-ปัตตานี **รูปแบบที่ 2** ประเมินศักยภาพเมืองรอง โดยพิจารณาจำนวนผู้เยี่ยมเยือนเข้าพื้นที่ร่วมกับอัตราการเข้าพักแรม โดยสามารถแบ่งระดับจังหวัดออกเป็น 3 Tiers ประกอบไปด้วย Tier 1 จังหวัดที่มีความพร้อมสามารถเที่ยวได้และพักแรมได้ Tier 2 จังหวัดที่ควรส่งเสริมให้เที่ยวและพักแรม และ Tier 3 จังหวัดที่ควรส่งเสริมให้เที่ยวไปเข้าเย็นกลับ และ **รูปแบบที่ 3** ประเมินศักยภาพชุมชน โดยทำงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเจ้าของแหล่ง เพื่อคัดกรองชุมชนที่พร้อมในการส่งเสริมให้ตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565, หน้า 3-4)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรองนั้น มีความสำคัญกับการกระจายรายได้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ในขณะที่เดียวกันต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยควบคู่ไปกับการส่งเสริมเมืองรองและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดมุกดาหารจัดอยู่ในแผนการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยรูปแบบเส้นทางเมืองรองเชื่อมเมืองอื่น ๆ เนื่องจากศักยภาพของจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ตลอดจนการเชื่อมโยงจังหวัดนครพนม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอห้วยน้ำใหญ่ ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างอำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และอยู่ในพื้นที่ของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของรัฐบาลอีกด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

เนื่องจากอำเภอห้วยน้ำใหญ่เป็นอำเภอขนาดเล็ก แต่มีศักยภาพการท่องเที่ยว เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติและเป็นเมืองที่ชายแดนติดแม่น้ำโขง ที่มีทัศนียภาพที่สวยงามและสงบ เหมาะแก่การพักผ่อน เนื่องจากการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวครั้งแรกของอำเภอ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและให้ได้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้ครบถ้วนและสมบูรณ์มากที่สุด อีกทั้งช่วงเวลาการลงพื้นที่อยู่ในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด 19 และด้วยมาตรการกระทรวงสาธารณสุข จึงมีความจำเป็นในการจำกัดกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่นี้

เหตุผลที่การศึกษานี้เลือกใช้ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เนื่องจากการจัดทำคู่มือท่องเที่ยวครั้งแรกของอำเภอ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและให้ได้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ครบถ้วนและสมบูรณ์มากที่สุด เนื่องจากบางสถานที่ท่องเที่ยวยังไม่เคยมีการจัดทำข้อมูลมาก่อน และไม่เคยมีข้อมูลปรากฏในสื่อใด อีกทั้งช่วงเวลาการลงพื้นที่อยู่ในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด 19

และด้วยมาตรการป้องกันของกระทรวงสาธารณสุข จึงมีความจำเป็นในการจำกัดกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูล ดังนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และการสังเกตการณ์ (Observation)

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1) *การวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Review)* เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ก) เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ประกาศกฎกระทรวงของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แผนการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น และ ข) เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ คือ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2) การสังเกตการณ์ (*Observation*) เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลโดยใช้การสำรวจสภาพทางภูมิศาสตร์โดยทั่วไปของพื้นที่ และข้อมูลประวัติของสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง และที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง ซึ่งผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจในพื้นที่วิจัยยิ่งขึ้น รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่

3) *การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)* เป็นรูปแบบที่ใช้แนวการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิเคราะห์ชุมชน โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่อำเภอห้วยน้ำใหญ่ แบ่งออกเป็น 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลห้วยน้ำใหญ่ ตำบลชะโนด ตำบลบางทรายน้อย และตำบลปงขามดงหมู เพื่อให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการทั้งส่วนราชการและผู้ประกอบการท่องเที่ยว

การลงพื้นที่วิจัย

การลงพื้นที่วิจัย มีขั้นตอนและการดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

1) *การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport)* เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เช่น ประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐข้าราชการ ผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่รู้จักในพื้นที่ในการช่วยติดต่อกับประชาชนในชุมชน โดยการนัดหมายผ่านทางโทรศัพท์ มีการแนะนำตัว สร้างความรู้จักและคุ้นเคย เพื่อให้เกิดความไว้วางใจในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัย

2) *การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)* ในช่วงเริ่มต้น ผู้วิจัยอธิบายเกี่ยวกับโครงการวิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทราบก่อน เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยอย่างละเอียด จากนั้นผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละตำบลอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ครบถ้วนที่สุด อีกทั้งผู้วิจัยยังเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอภิปรายจุดเด่น จุดด้อยของพื้นที่ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงปัญหาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น และนำเสนอหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป ในการสนทนากลุ่มย่อยครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่

ก) กลุ่มผู้นำในพื้นที่ ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอาวุโส นักพัฒนาชุมชน และกำนัน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความคุ้นเคยในพื้นที่และชาวบ้าน อีกทั้งกลุ่มนี้สามารถประสานงานและความร่วมมือกันคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และเข้าใจสภาพปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ข) ภาคประชาชน คือ ผู้ประกอบการที่ท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการที่พัก โฮมสเตย์ ร้านอาหาร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว มีความคุ้นเคยและเข้าใจสภาพโดยทั่วไปในพื้นที่และปัญหาในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

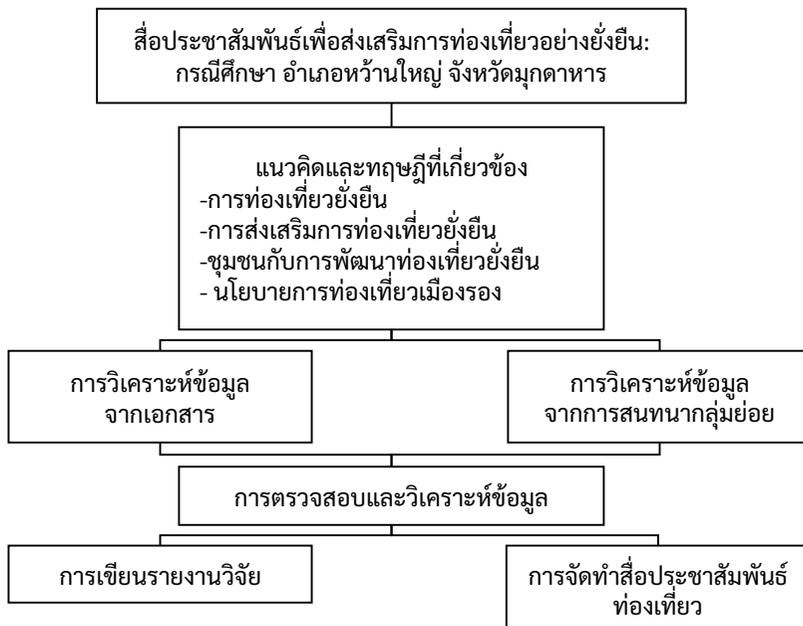
3) การสรุปผลการวิจัย ในกระบวนการนี้เป็นการสรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบโจทย์วิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบเชิงคุณภาพโดยอาศัยเทคนิคที่สำคัญ คือ การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น นำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย มาตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และนำมาตรวจสอบกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์กระบวนการดำเนินงานโดยตรง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นครั้งแรกสำหรับการจัดเตรียมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของส่วนราชการและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ หลังจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยมีการจำแนกเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยการใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และนำข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการค้นคว้ามาประกอบการวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมและได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผลที่ได้จากขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำมาเขียนเป็นรายงานการวิจัย และสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางการท่องเที่ยวและแผ่นพับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

ภาพที่ 3. กรอบการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า อำเภอห้วยน้ำใหญ่เป็นอำเภอขนาดเล็ก มีพื้นที่ประมาณ 84.48 ตารางกิโลเมตร หรือ 52,800 ไร่ หากแต่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีจุดเน้นที่การท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในพื้นที่ โดยจากการลงพื้นที่สำรวจทางภูมิศาสตร์ พบว่า อำเภอห้วยน้ำใหญ่ตั้งอยู่กึ่งกลางและสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม นอกจากนี้ พื้นที่นี้ยังมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งฝั่งตรงข้ามคือ เมืองไซบูลี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตลอดจนอำเภอดงกลาวยังอยู่ในหนึ่งในพื้นที่ของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

นอกจากนี้ อำเภอยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น แก่งกะเบา หาดมโนภิรมย์ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะศาสนา เช่น วัดสองคอน (ศาสนาคริสต์) วัดมโนภิรมย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานอุบล ภูมสะหวัน และศาลาว่าการอำเภอหลังเก่า เป็นต้น

อำเภอห้วยน้ำใหญ่มิมีการจัดกิจกรรมที่บริเวณแก่งกะเบา มีการสร้างองค์พระฤๅษณ์มุขานาคราช เพื่อเป็นสถานที่สักการบูชาด้วยแรงศรัทธาและความเชื่อของคนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป ตลอดจนการจัดอีเวนต์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะกิจกรรมแห่ดาวที่เป็นของศาสนาคริสต์ ซึ่งมีการจัดงานทุก ๆ ปี รวมทั้งมีโฮมสเตย์ริมแม่น้ำโขงให้บริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่และสนทนากลุ่มย่อย มีข้อค้นพบว่า อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหารยังมีอุปสรรคบางประการต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ คือ *ด้านการคมนาคม* ยังไม่สะดวกเท่าที่ควร เช่น ยังไม่มีป้ายบอกเส้นทางสู่สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้ทางอำเภอได้รับจัดสรรงบประมาณแล้ว แต่การจัดทำป้ายบอกสถานที่ที่ต้องจัดทำตามมาตรฐานที่ทางราชการกำหนดไว้ นอกจากนี้ยังไม่มีการสื่อสารระหว่างอำเภอ ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทาง *ด้านความมีชื่อเสียงของอำเภอ* เนื่องจากอำเภอห้วยน้ำใหญ่ ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนภายนอก จึงทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวมีไม่มากเท่าที่ควร *ด้านการจัดสรรงบประมาณจากรัฐ* สืบเนื่องจากอำเภอห้วยน้ำใหญ่เป็นอำเภอที่มีขนาดเล็กและอยู่ติดชายแดน จึงทำให้การจัดสรรงบประมาณล่าช้าและจำกัด ไม่สามารถส่งเสริมและลงทุนด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ *ด้านปัญหาตามแนวชายแดน* พบว่าการลักลอบค้ายาเสพติดตามแนวชายแดนริมแม่น้ำโขง อาจกลายเป็นความกังวลของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม ทางอำเภอมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเฝ้าระวังในพื้นที่อย่างเข้มงวดและสม่ำเสมอ *ด้านสาธารณูปโภค* เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา พบว่ายังไม่เพียงพอในบางพื้นที่ นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงตามแนวชายแดนและมาตรการป้องกันโรคโควิด 19 ทำให้มีคำสั่งปิดด่านประเพณี (เสาร์-อาทิตย์) หน้าวัดสองคอน ทำให้ชาวบ้านสูญเสียรายได้เป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4. พญาศรีภุชงค์มุกดานาคราชที่แก่งกะเบา
ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 5. พิพิธภัณฑน์หนูฮัก พุมสะหวัน
ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 6. วัดมโนภิรมย์
ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 7. การจัดงานแห่ดาวที่วัดสองคอน (คริสต์)
ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 8. ศาลาว่าการอำเภอหลังเก่า
ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 9. บรรยากาศโฮมเตย์ริมแม่น้ำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 19 ส่งผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนและเศรษฐกิจในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้รับความกระทบ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หากพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่มีสัดส่วนของธุรกิจท่องเที่ยว จากการอ้างอิงตัวเลขรายงานของสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก พบว่า ประเทศที่ได้รับผลกระทบจาก โควิด 19 มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก คือ ประเทศไทย โดยคิดเป็นร้อยละ 22 ของ GDP ของประเทศ (สยามรัฐออนไลน์, 2563) ในส่วนของอำเภอห้วยใหญ่ ก็ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว มีการสั่งปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวและด่านประเพณีออกไปอย่างไม่มีกำหนดเช่นเดียวกัน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น นำมาสู่การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอห้วยใหญ่ ให้กลายเป็นเมืองแห่งการพักผ่อนหย่อนใจ ควบคู่ไปกับการคงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงและรากเหง้าทางวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบแผ่นพับ(Brochure) และแผนที่แนะนำเส้นทางท่องเที่ยว

ในอำเภอ ซึ่งข้อมูลประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งหมดจากงานวิจัยนี้ ทางอำเภอจะมีการดำเนินการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ต่อไปในอนาคต เพื่อประชาชนทั่วไปรู้จักพื้นที่นี้ให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 10. แผนที่ท่องเที่ยวอำเภอห้วยใหญ่

ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

จากภาพที่ 10 เนื่องจากปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของนักท่องเที่ยว คือ ไม่ทราบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวใดบ้าง อีกทั้งอำเภอห้วยใหญ่นั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยรู้จักและเสมือนเป็นเส้นทางผ่านไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ได้แก่ อำเภอธาตุพนมและอำเภอเมืองมุกดาหาร จึงทำให้พื้นที่นี้ถูกละเลยและไม่ค่อยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยมาก ดังนั้น การจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักพื้นที่นี้มากยิ่งขึ้น ในกระบวนการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อจัดทำข้อมูลและถ่ายภาพสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆในพื้นที่ อีกทั้งมีการประชุมหารือร่วมกับทางอำเภอ ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและชาวบ้านในพื้นที่ สื่อประชาสัมพันธ์นี้จะช่วยทำให้นักท่องเที่ยวทราบถึงข้อมูลและประวัติของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่และสามารถเลือกสถานที่ท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการของตนเอง จากรูปภาพนี้ จะพบว่าแหล่งท่องเที่ยวจะอยู่เรียงรายตามแนวยาวเลาะริมชายฝั่งแม่น้ำโขง อีกทั้งการเดินทางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่งไม่ห่างไกลกันมากนัก

จากการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวในภาพที่ 10 นำมาสู่การจัดทำแผนผังแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งหมด 9 สถานที่ที่นักท่องเที่ยวควรมาเยี่ยมชมในอำเภอห้วยใหญ่ ในภาพที่ 11 และ 12 ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แก่งกะเบา ตั้งอยู่ในเขตบ้านนาแกน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลปงขาม เป็นแก่งหินยาวเหยียดตามลำน้ำโขง และโขดหินขวางกั้นแม่น้ำโขง สายน้ำโขงที่ไหลมาจะกระทบกับแก่งหิน การกัดเซาะ ทำให้เกิดรูปร่างที่สวยงามแปลกตา ในฤดูแล้งน้ำลดจะเห็นเกาะแก่งกลางน้ำ และหาดทรายสวยกว่าฤดูอื่น ๆ บนฝั่งเป็นลานหินกว้างใหญ่ นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมพญานาคหินอ่อน นามว่า “พญาศรีภูซังค์มุกดานาคราช”

ภาพที่ 11-12. แผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอำเภอยุ้ยใหญ่

ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

วัดสองคอน สักการสถานพระมารดาแห่งมรดกสักขี วัดสองคอน ตั้งอยู่ที่ บ้านสองคอน ต. ปงขาม อ. ห้วยใหญ่ เป็นโบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก สร้างแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ที่มีความสวยงามและใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เคยได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่น สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2539 ภายในมีหุ่นขี้ผึ้งของนักบุญราศีทั้งเจ็ด ที่อุทิศชีวิตในป่าศักดิ์สิทธิ์เพื่อพิสูจนศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งทุก ๆ ปี ในวันที่ 22 ตุลาคม จะมีพิธีฉลองรำลึกถึงการสถาปนาแต่งตั้ง “บุญราศีมรดกสักขี” และในวันที่ 16 ธันวาคมของทุกปี จะมีพิธีรำลึกบุญราศีสองคอน

วัดศรีมหาโพธิ์ ตั้งอยู่บ้านห้วยใหญ่ หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยใหญ่ ภายในวัดจะมีโบราณสถาน คือ โบสถ์เก่าแก่ สร้างเมื่อพุทธศักราช 2459 ศิลปะผสมกันระหว่างไทย เวียดนาม ฝรั่งเศส ภายในโบสถ์ปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนัง (ภาพวาดโบราณ) ที่ผนัง 3 ด้าน นอกจากนี้ ภายในวัดยังมีกุฏิเก่าแก่ ซึ่งสร้างโดยช่างชาวเวียดนาม เป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส มีซุ้มประตูหน้าต่างเป็นรูปโค้งสวยงาม ในปัจจุบันกลายเป็นห้องสมุดประชาชนและได้ขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร ตั้งแต่พ.ศ. 2525

อาคารที่ว่ากล่าวอ่าวหลังเก่า เป็นอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบยุโรป-โคโลเนียล เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังใหญ่สีขาว 2 ชั้น สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2467 แล้วเสร็จในพ.ศ. 2470 ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก อาคารมีลักษณะซุ้มโค้ง (Arch) สวยงามทั้งชั้นบนและชั้นล่าง เหนือซุ้มบางแห่งมีปูนปั้นรูปเทพพนมอยู่ข้างบน หน้าอาคารมีสิงห์ 2 ตัวตั้งอยู่ อาคารหลังนี้เคยใช้เป็นที่ว่าการกิ่งอำเภอยุ้ยใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2520 ดังที่ปรากฏรูปครุฑพูนปั้นอยู่หน้าบันของอาคาร ปัจจุบันอาคารหลังนี้เป็นกุฏิพระสงฆ์ ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน กรมศิลปากร เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2541

บ่อน้ำล้างคำ ตั้งอยู่ที่บ้านดอนม่วง หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยใหญ่ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ มีน้ำไหลผ่านตลอดปี ใช้หล่อเลี้ยงชาวบ้านดอนม่วงและชาวห้วยใหญ่ตลอดมา บ่อน้ำล้างคำเป็นบ่อใช้สอย มีพื้นที่ 5 ตารางกิโลเมตร บนเนื้อที่ป่า 2 ไร่ แบ่งออกเป็น 2 บ่อ บ่อบนสำหรับใช้ดื่มกิน ห้ามผู้ใดลงในบ่อเด็ดขาด ส่วนบ่อล่างเป็นบ่อน้ำอาบ เมื่อครั้งที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จตรวจหัวเมืองในมณฑลอีสาน พ.ศ. 2449 พระองค์เสด็จทางเรือและขึ้นพักแรมที่บ้านห้วยใหญ่ ชาวบ้านจึงได้ใช้น้ำจากบ่อน้ำล้างคำถวายพระองค์

วัดมโนภิรมย์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง บ้านชะโนด หมู่ที่ 1 ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นโดยช่างจากนครเวียงจันทน์ ต่อมาในพ.ศ. 2230 เกิดไฟไหม้วัดเสียหายอย่างมาก และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จเมื่อพ.ศ. 2454 ที่มีสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะลาวแบบเวียงจันทน์ที่ผสมผสานศิลปะภูวน เช่น พระประธานปางนาคปรก พระองค์แสนและซุ้มบันไดโบสถ์ที่เก่าแก่และงดงาม

หาดมโนภิรมย์ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ เป็นหาดทรายซึ่งทอดยาวอยู่ใกล้กับวัดมโนภิรมย์ ช่วงฤดูแล้งเริ่มจากเดือนพฤศจิกายน น้ำเริ่มลดลงจนสามารถมองเห็นหาดทรายได้กว้างไปถึงกลางแม่น้ำโขง และมีความยาวหาดทรายจากทิศเหนือ-ทิศใต้ ประมาณ 1.5-2 กิโลเมตร หากยืนอยู่บนหาดมโนภิรมย์ จะสามารถเห็นสะพานมิตรภาพไทย-ลาวได้อย่างชัดเจน

อนุสรณ์สถานท่านหนูฮัก พูมสะหวัน ตั้งอยู่ที่บ้านพาลูกา ตำบลชะโนด ท่านหนูฮัก พูมสะหวัน คือ อดีตประธานประเทศลาว เคยพำนักที่บ้านพาลูกา แขวงเมืองมุกดาหาร (ปัจจุบันขึ้นกับตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่) ท่านดำเนินชีวิตที่หว้านใหญ่และเรียนหนังสือจนจบการศึกษาชั้นต้นที่หว้านใหญ่ ก่อนจะย้ายตั้งถิ่นฐานที่เมืองคันทบุรี ก่อนจะเติบโตในหน้าที่การงานจนดำรงตำแหน่งประธานประเทศ สปป.ลาว ปัจจุบันบ้านที่ท่านเคยพำนักยังคงเหลือเสาบ้านเพียงเสาเดียวเป็นอนุสรณ์ ญาติพี่น้องลูกหลานทั้งจากไทยและสปป.ลาว จึงร่วมใจกันสร้างเรือนอนุสรณ์สถาน บริเวณที่ตั้งเรือนเดิมของท่าน เพื่อระลึกถึงอดีตประธานประเทศลาวท่านนี้

ศาลเจ้าปู่นามวงค์ ตั้งอยู่บ้านดาวเรือง หมู่ที่ 9 ตำบลบางทรายน้อย อำเภอหว้านใหญ่ เจ้าพ่อนามวงค์หรือเจ้าปู่นามวงค์ ตำแหน่งทหารเอก ผู้นำกองทัพไปปราบจีนฮ่อ ในสมัยพระเจ้าตากสิน แห่งกรุงธนบุรี ในพ.ศ. 2313 จนได้รับชัยชนะ จากนั้นเจ้าปู่นามวงค์จึงได้รวบรวมไพร่พลต่าง ๆ มาก่อตั้งบ้านในนาม “บ้านบางทรายน้อย” เมื่อเจ้าปู่นามวงค์สิ้นชีวิต ชาวบ้านบางทรายน้อยทุกคนมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อเจ้าปู่นามวงค์จึงได้ก่อตั้งศาลเจ้าปู่นามวงค์เพื่อสักการบูชา

ในการจัดทำแผนพืชนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวจากการสังเกตและสอบถามจากบุคคลผู้เกี่ยวข้อง เช่น ประชาชนชาวบ้าน ราษฎรอาวุโส เนื่องจากบางสถานที่ไม่พบประวัติ และไม่มีหลักฐานปรากฏเอาไว้ เช่น บ่อน้ำล้างคำและศาลเจ้าปู่นามวงค์ จากรูปจะเห็นได้ว่าอำเภอหว้านใหญ่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศาสนา และประวัติศาสตร์ ดังนั้นการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งบางสถานที่ท่องเที่ยวยังไม่เคยปรากฏในสื่อต่างๆ ทั้งนี้หน่วยงานระดับอำเภอจะดำเนินการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ดังกล่าวผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กและเว็บไซต์ ให้แก่นักท่องเที่ยวในลำดับต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการศึกษาพบว่า อำเภอหว้านใหญ่ถือว่าเป็นอำเภอขนาดเล็ก และเป็นพื้นที่ศูนย์กลางระหว่างอำเภอเมืองมุกดาหารและจังหวัดนครพนม หากแต่พื้นที่ดังกล่าวไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป หรือแม้กระทั่งชาวมุกดาหารบางคนยังไม่รู้จักอำเภอนี้ ทำให้มีปริมาณนักท่องเที่ยวไม่มากนัก สิ่งเหล่านี้กลายเป็นปัญหาหลักของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอนี้

ปัญหาประการที่สอง คือ อำเภอมีระยะทางห่างจากตัวเมือง 30 กิโลเมตร ศูนย์ราชการต่าง ๆ แยกออกจากตัวเมือง ปัญหาสำคัญที่พบ คือ การเดินทางไม่สะดวกต่อการติดต่อกับทางราชการ รวมทั้งการไม่มีรถโดยสารประจำทางและรถสาธารณะ สำหรับอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เข้ามา

ท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งผลที่ตามก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจภายในพื้นที่ไม่ค่อยขยายตัว และการลงทุนประกอบธุรกิจในพื้นที่ที่มีจำนวนไม่มากนัก

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้คนทั่วไปรู้จักอำเภอนี้มากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ โดยจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยว และแผ่นพับแบบสั้น (โบชัวร์) แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับหลักการบางประการของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของ Shirley (1992) กล่าวคือ ด้านการรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม อำเภอห้วยน้ำใหญ่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น กิจกรรมนั่งเรือชมแม่น้ำโขงและเกาะแก่งกลางแม่น้ำ การสร้างโฮมสเตย์ริมแม่น้ำโขง เป็นต้น ซึ่งการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักพื้นที่นี้มากขึ้น ตลอดจนการจัดกิจกรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและต้องการมาเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรม

ประเด็นต่อมา การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว อำเภอและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมีการประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะทางสถาบันการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาในสถานที่ท่องเที่ยวมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการใช้การท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยอำเภอพยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแหล่งที่พักใหม่ๆในแต่ละตำบลตามนโยบาย “1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์” (One Tambol One Product: OTOP) ดังนั้นการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งผลพลอยได้จากการท่องเที่ยว คือ การจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้แพร่หลาย และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่อีกด้วย

ด้านการมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันในท้องถิ่น อำเภอมีการทำงานร่วมกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น การร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เพื่อปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวตามตำบลต่าง ๆ นอกจากนี้ อำเภอมีการประชุมหารือและประสานงานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่ มีการจัดประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว

ประการสุดท้าย ด้านการจัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยว ทางอำเภอได้ร่วมมือกับผู้วิจัยจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่อย่างสมบูรณ์ และครบถ้วนในรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ แผ่นพับ และแผนที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การศึกษาครั้งนี้มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ถือเป็นครั้งแรกในการรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างละเอียดครบถ้วน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับในระยะต่อไป อำเภอคควมมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาบูรณาการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบ เช่น การจัดทำคู่มือท่องเที่ยวผ่านการสแกนคิวอาร์โค้ด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยว แหล่งที่พัก การเดินทาง และการจัดอบรมการทำสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรมและเว็บไซต์ ให้แก่ผู้ประกอบการในพื้นที่เพื่อปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล หรือการผลักดันผู้ประกอบการท่องเที่ยวใช้เทคโนโลยีเพื่อก้าวสู่เศรษฐกิจดิจิทัล

2) การปรับปรุงสถานที่ และภูมิทัศน์ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอหลังเก่าที่ปัจจุบันรกร้างและไม่มีการใช้งาน ควรนำมาบูรณะซ่อมแซมให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนริมแม่น้ำโขง อีกทั้งการจัดนิทรรศการตามสถานที่สำคัญๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ หนองบัว พุ่มสะวัน เพื่อระลึกถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและสปป. ลาว

3) การพัฒนาสินค้าในท้องถิ่นให้มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ของฝาก ของที่ระลึก เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ ตลอดจนการจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้า (Outlet) ของชุมชนตามสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ เช่น แก่งกะเบา วัดสองคอน หาดมโนภิรมย์ เป็นต้น

4) การรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม การรักษาอัตลักษณ์ทางวิถีชีวิต ศาสนา และวัฒนธรรม ในพื้นที่ไว้ให้มากที่สุด ตัวอย่างเช่น ชุมชนวัดสองคอนที่มีผู้นับถือศาสนาคริสต์ทั้งหมดบ้านสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธในบริเวณใกล้เคียง โดยไม่มีความขัดแย้งหรือความบาดหมาง เนื่องจากความแตกต่างทางศาสนา ดังนั้น ภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันเพื่อปกป้องวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนในพื้นที่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

5) ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานราชการท้องถิ่นและประชาชนในอำเภอยังไม่ค่อยมีความตื่นตัว เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทำเกษตรกรรมและประมงเป็นหลัก ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจในเรื่องประเด็นการท่องเที่ยว อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของอำเภอยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้น ควรมีการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้มากขึ้น รวมถึงภาครัฐควรให้ความสำคัญและสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากสถานการณ์โควิด 19 ทำให้การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ซึ่งต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากในการวิเคราะห์ ทำให้ดำเนินการด้วยความยากลำบาก จากมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคของภาครัฐและเพื่อความปลอดภัยของทั้งผู้เก็บข้อมูลและผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้น ในระยะเริ่มต้นของการศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ในจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอำเภอ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงสื่อประชาสัมพันธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

2) ควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Digital Platform) ต่าง ๆ มาใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยมีการจัดทำข้อมูลการท่องเที่ยวในรูปแบบ QR Code การจัดทำ Page ในสื่อออนไลน์ หรือการส่งเสริมให้ Influencer ทางการท่องเที่ยวมารีวิวในอำเภอ และมีการถ่ายทำเพื่อเผยแพร่ผ่านช่องทางทั้งสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของอำเภอให้แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

3. การพัฒนาระบบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในพื้นที่ ทางอำเภอควรมีการจัดอบรมผู้ประกอบการในพื้นที่ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม และพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากวัสดุที่หาได้ในพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่และช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีงานทำในระยะยาว

4. การพัฒนาผังเมืองในพื้นที่และการบริหารจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน เนื่องจากอำเภอห้วยน้ำใหญ่ยังมีพื้นที่รกร้างเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้มีความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น แก่งกะเบา วัดสองคอน หาดมโนภิรมย์ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ควรประสานงานและดำเนินการจัดการพื้นที่รกร้างให้เกิดสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนในพื้นที่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รวมทั้งนายอำเภอเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนในอำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). *เศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของไทย ปี พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20190625160010.pdf

กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114

พจนา สวนศรี. (2540). *การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน*. การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและหาวิธีพัฒนาโครงการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ. มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม.

รัชฎา คชแสงสันต์. (2543). *การศึกษาแนวทางการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ กรณีศึกษาเกาะลิบะ จังหวัดสตูล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล

รัฐบาลไทย. (2565). *คำแถลงประกอบงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร*. สืบค้นจาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/42246>

สยามรัฐออนไลน์. (2563). *โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอันดับหนึ่งของโลก*. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/146002>

- สำนักงานประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2564). *ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว*. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. (2565). *การเดินทางสู่จังหวัดมุกดาหาร*. สืบค้นจาก <http://www.mukdahan.go.th/gandurmtang.htm#>:
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565) *Review ประเด็นการกระจายนักท่องเที่ยวสู่เมืองรอง*. สืบค้นจาก https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ga/download/article/article_20200416204742.pdf
- สำนักงานธนารักษ์พื้นที่มุกดาหาร. (2565). *เกี่ยวกับจังหวัดมุกดาหาร*. สืบค้นจาก <https://mukdahan.treasury.go.th/th/about/>
- สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอรือเสาะใหญ่. (2563). *ข้อมูลทั่วไปอำเภอรือเสาะใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร*. สืบค้นจาก <https://www.thaitambon/tambon/490601>
- สำนักงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร. (2560). *จังหวัดมุกดาหารมีความเหลื่อมล้ำของรายได้มากที่สุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศ*. สืบค้นจาก http://mukdahan.nso.go.th/images/attachments/ Infographic/ses60_1.jpg.
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580)*. สืบค้นจาก <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/04/05->
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2565). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ปี พ.ศ. 2561-2563 ชุมชนบ้านบางโรง จังหวัดภูเก็ต เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน*. สืบค้นจาก https://phuket.mots.go.th/download/article/article_20180614111207.pdf

ภาษาอังกฤษ

- Shirley, E. (1992). *Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?* . United Kingdom: Earthscan.

Translated References

- Budget Division, The Secretariat of the House of Representatives. (2021). *Proposal guidelines for promoting tourism in secondary cities to distribute income from travel*. Publishing House of the Secretariat of the House of Representatives (in Thai)
- Community Development Office, Wan Yai District. (2020). *General Information of Wan Yai District*. Retrieved from <https://www.thaitambon/tambon/490601> (in Thai)
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2022). *Sustainable Community-Based Tourism Development Plan 2018-2020: Ban Bang Rong Community, Phuket Province, Andaman Tourism Development Zone*. Retrieved from https://phuket.mots.go.th/download/article/article_20180614111207.pdf (in Thai)

- Economic and Tourism Division, Ministry of Tourism and Sports. (2021). *Thailand's Tourism Economy in 2017*. Retrieved from https://www.mots.go.th/download/article/article_20190625160010.pdf. (in Thai)
- Kotsangsan, R. (2000). *The Study of Ecotourism Development Guideline for Specific Islands Tourism Area: A Case Study of Lipa Island, Satun Province*. Thesis for Master degree of Science Program in Environmental Planning for Community and Rural Development, Mahidol University (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Thailand Tourism Authority 2015-2017*. Retrieved from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114 (in Thai)
- Mukdahan Governmental Office. (2022). Traveling to Mukdahan. Retrieved from <http://www.mukdahan.go.th/gandurntang.htm#>: (in Thai)
- Mukdahan Statistical Office. (2017). *Mukdahan Province has the 3rd largest income inequality in the country*. Retrieved from http://mukdahan.nso.go.th/images/attachments/Infographic/ses60_1.jpg. (in Thai)
- Office of Mukdahan Provincial Treasury. (2022). *About Mukdahan*. Retrieved from <https://mukdahan.treasury.go.th/th/about/> (in Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Master Plan under the National Strategy (5) Tourism Issues 2018-2037*. Retrieved from <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/04/05-> (in Thai)
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports. (2022, April25). *Issues on the distribution of tourists to secondary cities*. Retrieved from https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ga/download/article/article_20200416204742.pdf (in Thai)
- Royal Thai Government. (2022). *Statement on the expenditure budget for the fiscal year 2022, General Prayut Chan-o-cha, Prime Minister, announced to the House of Representative*. Retrieved from <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/42246> (in Thai)
- Siamrath Online. (2020). *Covid-19 affects the tourism sector as the first rank in the world*. Retrieved from <https://siamrath.co.th/n/146002> (in Thai)
- Suang-sri, P. (1997). *Community Based Tourism Management. Proceedings on public opinion to the Economics of Ecosystems and Biodiversity*. Thai Volunteer Service (in Thai)